

Diakonian merkitykset

Kirjoitus perustuu Mikko Malkavaaran Dirkon diakonian päivillä 17.9.2022 pitämään esitelmään. Kirjoituksen aiempi versio on julkaistu Diakonia+-verkkolehdessä 20.9.2022 otsikolla Diakonian merkitykset (<https://diakoniaplus.fi/katsaus-diakonian-historiaan/>).

Diakonia on täynnä paradokseja ja ristiriitoja

On paradoksi, että diakonian raamatullisia juuria korostetaan, ja silti sanotaan, että diakonia muotoutui 1800-luvulla pietismin herkistämien kristittyjen vastauksena modernin maailman synnyttämien kipukohtien, koneiden, teollistumisen ja teollisuustyöväestön surkean kohtelun ja suoranaisen kurjistumisen aiheuttamaan tuskaan. Välissä on noin 1800 vuotta. Mitä niiden aikana tapahtui? Palaan tähän hieman myöhemmin.

Paradoksi on, että Aurora Karamzin pystytti 1870-luvun alussa hautamuistomerkin ”Suomen ensimmäiselle diakonissalle”, joka ei kuitenkaan ollut Mathilda Hoffman, ensimmäinen Suomessa diakonissaviihkimyksen saanut, vaan Amanda Cajander, Pietarissa diakonissaksi vihitty, Helsingin diakonissalaitoksen ensimmäinen johtajatar, joka kuoli vain 44-vuotiaana.

Paradoksi on sekin, että sairauteen ja köyhyyteen puuttuvaa diakoniaa kuvatessamme meidän on mainittava upporikas vallasnainen Aurora Karamzin, jonka asioihin puuttuminen vasta sai asiat sujumaan. Pappismiesten yritykset olivat kilpistyneet toisten pappismiesten vastustukseen. Aurora Karamzin edusti yhteiskunnan ylintä mahdollista säätyä. Hän oli empaattinen, mutta

ei hän kyennyt täysin ymmärtämään niitä oloja ja vaikeuksia, joiden keskellä köyhä kansa kamppaili.

Suuret säätyerot olivat totta diakonissalaitosten sisällä vuosikymmeniä. Johtavat diakonissat ja ne, joiden ansioita ja uhrautuvia sankaritekoja on kuvattu sukupolvesta toiseen, tulivat ylimmistä yhteiskuntaluokista. Vastapainoksi vaikeille vastuu- ja edustustehtäville sekä rohkeille aloitteille, jolloin piti lähteä vaikeisiin oloihin luomaan diakonian rakenteita, he matkailivat ulkomailla ja virkistyivät kylpylöissä viikkokausia. Tavallisilla sisarilla ei ollut sellaiseen mahdollisuuksia, vaan heiltä vaadittiin uhrautuvaisuutta ja uskon kuuliaisuutta, jossa väsymyksen näyttäminen oli kiellettyä.

Paradoksi liittyy myös Mathilda Hoffmaniin, joka on ollut juhlavuotemme merkkihenkilö. Hän ei nimittäin toiminut sellaisissa tehtävissä, joita tavallisimmin kutsumme diakoniatyöksi, vaan diakonissalaitoksen taloushallinnossa, siis diakonian tukitoimissa. Oikeastaan koko diakonian käsitettä ei Mathilda Hoffmanin vihkimyksen aikaan ollut vielä syntynyt. Diakonissat antoivat elinikäisen palvelulupauksen.

Ja eräänlainen paradoksi on sekin, että Helsingin diakonissalaitoksesta pidettiin yllä lämpimiä suhteita pohjoismaisiin diakonissalaitoksiin kuten Tukholmaan, Kristianiaan eli Osloon ja Kööpenhaminaan sekä myös Pietariin, Tallinnaan ja Saksaan Bielefeldiin, Berliiniin, Kaiserswerthiin ja Strassburgiin, mutta varsin vähän Viipuriin. Viipurin diakonissalaitos oli pitkään Dresdenin diakonissalaitoksen sivuosasto, jossa saksalaiset sisaret pitivät yllä orpokotia; muita toimintoja ei ollut.

Diakonissalaitosten ja seurakuntadiakonian jännite

Kun diakonia tai oikeammin diakonissalaitokset tulivat Suomeen, niiden toiminta rinnastui ensin hyväntekeväisyyteen ja sairaanhoitoon, tietenkin. Kristillisen uskon motivoimaa hyväntekeväisyyttä oli muutakin, mutta naisia sairaanhoitajina ja sairaanhoitajakouluja ei. Uutta vierastettiin.

Diakonian merkityssisältöä haettiin Uudesta testamentista, jossa diakon-alkuinen sana esiintyy noin sata kertaa. Niiden kannalta ei ollut hassua tai paradoksaalista, että diakonian sisällöksi tarjottiin maallikkosaarnaajien hengellistä työtä pyhäkouluineen, hartauskokouksineen sekä Raamattujen ja hengellisen kirjallisuuden levittämisineen, köyhien lasten kristillistä kasvatusta ja hoitoa sekä sairaanhoitoa ja köyhäinhoitoa. Diakoniaa ei juuri erotettu sisälähetyksestä.

Diakonissalaitoksissa diakonissat saivat sairaanhoitajan koulutuksen, joten heidän tehtävissään sairaanhoito korostui. Samalla tähdennettiin, että seurakunnan oli huolehdittava kirkollisesta vaivaistenhoidosta. Kärki kohdistui huolenpitoon ”ihmiskunnan kovaonnisimmista”.

Tapa ymmärtää diakoniaa lähti Suomessa jo varhain kulkemaan eri suuntaan kuin muissa maissa. Eurooppalaisen diakonian pääsuunta oli ensimmäisen diakonissalaitoksen perustajalta Theodor Fliedneriltä nimensä saanut fliedneriläinen tai tuon ensimmäisen diakonissalaitoksen mukaan kaiserswerthiläinen suunta. Tämän diakonissalaitoksiin tukeutuvan diakonian keskeiset edustajat olivat Porvoon piispa ja Helsingin diakonissalaitoksen johtokunnan puheenjohtaja Herman Råbergh sekä Helsingin diakonissalaitoksen pitkäaikainen johtajatar Lina Snellman. Heidän näkemyksensä oli aluksi niskan päällä. Heillä oli laitokset ja diakonissat. Pikkuhiljaa heidän edustamansa linja jäi altavastaajaksi, vanhoilliseksi voimaksi, joka yritti kontrolloida ja hillitä toisia ääniä, mutta ei voinut mitään.

Toista linjaa on kutsuttu seurakuntadiakonian ajatusta kehittäneen Johann Hinrich Wichernin mukaan wicherniläiseksi. Se näki diakonian toteutuvan osana seurakuntien toimintaa. Siihen yhdistyi myös sisälähettyksen piirteitä. Wicherniläisen seurakuntadiakonian keskeisiksi edustajiksi kohosivat Kuopion piispa Gustaf Johansson ja sitten suomalaisen diakonian tärkein ajattelija, Sisälähetysseuran perustaja ja johtaja Otto Aarnisalo, jonka mukaan diakonian tuli olla yksinomaan seurakunnan toteuttamaa. Näkemysten välille syntyi voimakas jännite. Toisen mukaan diakonissa on seurakunnan palvelija, toisen mukaan hän kuuluu sisarkuntaansa, laitokseen, joka lähettää hänet työhön seurakuntaan.

Keskustelu mallien välillä kehitti diakonian sisältöä suomen kielessä. Kun diakonissat olivat sisarkodin eli diakonissalaitoksen lähettämiä, toiminta oli diakonissojen toimintaa. Kun sisar olikin seurakunnan työtehtävissä, se ei voinut olla enää diakonissan toimintaa, vaan sille vakiintui oma sanansa ”diakonia”, joka kuvaa työmuotoa. Toisistaan poikkeavat diakoniamallit kilpailivat keskenään vuosikymmenten ajan. Niissä oli kysymys diakoniatyön organisoinnista ja siitä, ketkä viime kädessä johtivat diakoniat toimintaa.

Oli kaksi voimaa, joista toinen vei kohti seurakuntadiakoniaa ja toinen kohti sairaanhoitodiakoniaa. Nykytilanteeseen nähden ehkä hieman paradoksaalisesti seurakunnallinen linja piti diakoniaa kristillisesti motivoituna köyhäinhoitona, ja siinä ovat sosiaalisen diakoniatyön juuret. Yhteiskunnalli-

selle linjalle diakonia oli sairaanhoitoa. Diakonissat miellettiin sairaanhoitajiksi, jotka seurakunta oli palkannut, mutta joiden ajateltiin olevan kaikkien kuntalaisten palveluksessa. Vaikka yhtenäiskulttuuri oli murtumassa, kirkko oli vielä kaikkien. Kunnan rinnalla ja kunnan tapaan ja melkein kuntana seurakunta tuotti yhteisiä palveluita. Usein se sai tähän valtion tukea, ja joillakin paikkakunnalla kunta ja seurakunta palkkasivat diakonissan yhdessä.

Yksi paradoksi oli sekin, että kun Saksassa ja muualla eurooppalaisissa diakonissalaitoksissa oli pidetty tiukasti kiinni siitä, että laitokset ovat itsenäisiä eivätkä ne halua piispoja ja tuomiokapituleja valvomaan niiden toimintaa eikä piispoja toimittamaan diakonissavihkimyksiä, Suomessa tämä vaihe meni nopeasti ohi. Suomessa yhteys piispoihin ja tuomiokapituleihin rakentui nimenomaan diakonissalaitosten aloitteesta.

Diakonian käsitteen kapenemiset ja avartumiset

Diakonialla alettiin tarkoittaa yhä selvemmin seurakunnassa tai muuten kristillisen uskon motivoimana tapahtuvaa auttamistyötä, joka oli usein sairaanhoitoa, mutta myös sosiaalista huoltoa. Raamatullinen merkityssisältö poikkesi tästä. Kun ”diakonia” tarkoitti yhä selvemmin diakonien ja diakonissojen työtä, Uutta testamenttia selitettiin niin, että diakoni tarkoittaa seurakuntapalvelijaa ja diakoniaa oli kaikki palvelus, mitä seurakunnassa tehdään. Selitys loi kokonaan toisen ajatuksen kuin ”työmuotodiakonian” kautta jäsenyvä diakonia. Ristiriitaan ei juuri kiinnitetty huomiota. Tällä havainnolla voisi kuitenkin olla merkitystä, kun mietitään diakoniaa resursseiltaan heikkenevässä kirkossa.

Raamatulliseen diakonian laajasta merkityssisällöstä ja käsitteen vakiintumattomuudesta kertoi, että diakonin nimikettä tarjottiin kirkkoneuvoston jäsenille ja kylänvanhimmille, köyhien ja sairaiden hoitajille, saarnaajille ja kaupunkilähetyksen työntekijöille, pappien sielunhoitoapulaisille sekä pyhäkoulutoimen johtajille. Useimmiten diakonivirka liitettiin kristilliseen laupeudentyöhön. Tämä tapahtui aikana, jolloin Sortavalassa toimi vuosina 1901–1921 diakonikoulu, ja diakonin ja diakonissan nimikkeissä oli selvä sukupuoliero: diakonit olivat miehiä ja diakonissat naisia. Sisälähetysseuran Liikolan diakoniopisto valmisti miehiä laaja-alaisiin, monia taitoja edellyttäviin seurakuntapalvelijan toimenkuviin.

Diakonia saattoi 1920- ja 1930-luvulla merkitä laaja-alaista seurakunnan palvelemista tai kapeammin kristillistä laupeudentyötä, joka jakaantui sai-

raanhoito- ja huoltodiakoniaan tai sitten kapeimmillaan ja seurakunnissa tavallisimmillaan pelkästään sairaanhoitoa. Kun diakonian käsite alkoi samastua sairaanhoidon kanssa, Sisälähetysseura alkoi vanhan Aarnisaloon johdolla käydä kampanjaa, jonka mukaan diakonia ei ole sairaanhoitoa vaan diakoniaa. Aarnisaloon mukaan yhteiskunta vastaisi sairaanhoidosta, eikä diakonian panna siinä tarvittaisi. Diakonissat tuli kouluttaa seurakuntasisariksi, huoltosisariksi, joiden tehtävissä painottuisi sosiaalinen vastuu. Huoltosisaren koulutuslinjat käynnistettiin, mutta ne eivät menestyneet diakonissalaitoksissa. Diakonissojen haluttiin olevan kunnanlääkärin ohjeiden mukaan toimivia sairaanhoitajia koko pitäjyhteisön hyödyksi.

Varsin nopeasti levisi seurakuntiin nuorkirkollinen seurakuntaihanne, jossa seurakunta on itse diakoniatyön ja muiden keskeisten työalojen toteuttaja. Aجاتustavasta tuli vallitseva, ja niin paikallisista diakonia- ja muista työmuotoyhdistyksistä tuli tarpeettomia. Tätä täydensi sota-aikana kirkkoon levinnyt voimakas sosiaalisen vastuun korostus. Sen muotoilivat kansankirkolliseksi ohjelmaksi nuoret asevelipapit. Kirkon tuli tehdä sosiaalista työtä ja toimia kansan palvelijana. Se tarkoitti myös halua lähentyä vasemmistoa. Sota-aikana valmisteltiin ja tehtiin päätökset kirkkolain uudistamisesta niin, että kaikille seurakunnille tuli pakolliseksi diakoniatyöntekijän viran perustaminen ja diakonissan palkkaaminen.

Tässä tilanteessa diakonissalaitokset halusivat varata diakonian käsitteen käytön itselleen. Ne suhtautuivat hyvin varautuneesti kirkon uutta sosiaalista korostusta kohtaan. Diakonia ja sosiaalinen lähtivät kehittymään rinnakkain ja tavallaan erikseen, kunnes jo 1940-luvun lopulla alettiin painottaa diakoniatyön karitatiivista luonnetta. Kohta alkoikin sitten kehittyä kirkon teollisuusustyö, joka muuttui pian kirkon yhteiskunnalliseksi työksi. Diakoniatyön tuleminen osaksi jokaisen seurakunnan toimintakokonaisuutta oli kirkon vanhan yhteiskunnallisen tehtävän palauttamista ja elvyttämistä. Vanha kirkon vastuu köyhistä ja sairaista uudistui. Tämän rinnalle voi nostaa lähetystyön ottamisen seurakunnan tehtävien joukkoon vuonna 1954, ja seurakunnille annetun luvan voida käyttää varojaan maan rajojen ulkopuolella. Yhdessä ne mursivat vanhaa ja staattista käsitystä, että seurakunta hoitaa vain omia jäseniään.

Tätä laajensi sitten vielä 1960-luvulta alkaen kansainvälisen diakonian ajatus ja se, että kristillinen rakkaus ulottuu kaikkiin katsomatta ikään, sukupuoleen, ihonväriin, syntyperään, sukupuoliseen tai seksuaaliseen suuntautuneei-

suuteen tai poliittiseen tai muuhun katsomukseen. Viimeistään 1960-luvun alusta lähtien kirkkojen piirissä vallitsi periaatteellinen yhteinen ymmärrys siitä, että diakonia kuuluu kirkon olemukseen. Julistus – palvelu – yhteys on yksi ekumeenisen liikkeen tunnettuja muotoiluja. ”Tunnustuksensa mukaisesti kirkko julistaa Jumalan sanaa ja jakaa sakramentteja sekä toimii muutenkin kristillisen sanoman levittämiseksi ja lähimmäisenrakkauden toteuttamiseksi”, sanotaan kirkkolaisissa. Miten meillä diakonia lopulta ymmärretään? Onko se osa kirkon ja seurakunnan olemusta ja vaikuttaa näin kaikkeen, vai onko se yksi työmuoto, jonka jotkut hoitavat eikä muiden tarvitse välittää? Onko diakoniaseurakunnan ajatus unohdettu?

Diakonian ajatus laajentui kansainvälisen yhteistyön ja ekumeenisen keskustelun myötä. Vaikka Suomen luterilainen kirkko oli diakoniatyön organisoimisessa ja käytännön diakoniatyössä edelläkävijä maailmassa, se ei ole ratkaissut kaikkia diakonian vaikeita kysymyksiä.

Laaja ja suppea diakonia

On kiistatonta, että lähimmäisenrakkaus on olennainen osa kristillistä uskoa. Se on kristillinen elämäntapa, mutta myös moraalinen vaatimus, jonka edessä kristityt ovat koko ajan koetteilla. Kaikkialla maailmassa kristillinen kirkko opettaa rakkautta, mutta vain osassa kristillistä maailmaa rakkauden tekoja kutsutaan diakoniaksi.

Diakonia on uusitamentillinen sana, mutta Raamatussa diakonia ei merkitse rakkautta tai rakkaudesta nousevaa palvelua tai auttamista, vaan tehtävää ja viestin välittämistä. Varhaisessa kirkossa huolehdittiin köyhistä ja sairaista, mutta juuri diakoneilla ei ollut tässä erityisiä vastuita, toisin kuin ennen luultiin. Karitatiivinen diakonia on paljon myöhempien aikojen ajatus. Esko Ryökäs on todennut, että 1800-luvulta lähtien diakonian sekä samalla diakonin ja diakonissan käsitteiden pääsisältö avautui lauseesta ”diakoni on lähimmäisen nöyrä auttaja” (tai diakonia on lähimmäisen nöyrää auttamista), kun taas 1990-luvulta alkaen näille sanoille kiteytyi varsin toisenlainen ”oikea” tulkinta: ”diakoni on yksi seurakunnan avustava johtaja”.

Raamatuntutkijoiden ja vähitellen meidän muidenkin tutkijoiden kertoma viesti on otettu vastaan lähinnä hämmentyneesti. Siitä ei ole osattu tehdä käytännön johtopäätöksiä. Näkyvissä on kuitenkin kaksi peruslinjaa. Ensiksi 1800-luvun diakoniaherätyksessä syntyi ajatus ja käytäntö, joka on laajentu-

nut yhdeksi nykyaikaisen kirkon toimintamuodoksi. Toisen mukaan diakonia on osa kirkon olemusta ja lähimmäisenrakkaudesta nousevaa kirkon elämää. Se ei vaikuta vain diakoniatyössä vaan myös sielunhoidossa, yhteiskuntatyössä, kasvatuksessa ja kaikessa inhimillistä elämää tukevassa toiminnassa, myös jumalanpalveluksessa ja hartauselämässä. Niitä molempia kutsutaan diakoniaksi.

Yhdestä näkökulmasta voidaan katsoa, että diakonia on työ. Aivan erityisesti se on diakoniatyöhön koulutettujen ja kutsuttujen työkenttä. Vaikka usein kuullaan sekä sosiaali- ja terveysalan ammatteja vertailtaessa että kirkon virkaa tutkittaessa, että diakoniatyö ei ole eriytynyt ja että siinä on paljon yleisiä piirteitä ja se joustaa moniin suuntiin, se on kuitenkin tunnistettavissa oleva työ. Toisaalta diakonia on asenne. Se on kristillinen lähimmäisenrakkaus ja kristityn elämäntapa. Diakonia asenteena kutsuu palveluun.

Diakoniaa voi myös jaotella käyttämällä termejä laaja ja suppea. Niitä käytti esimerkiksi myös Otto Aarnisalo, kun hän laati kirkolliskokouksen vuonna 1908 asettaman kirkkolakikomitean pyynnöstä selvitystä diakonias-
ta. Aarnisalolla oli kirkas oma diakonianäkemyksensä, mutta hän tunsikin myös Uuden testamentin tavan käyttää sanaa diakoni ja kutsui heitä mielellään seurakuntapalvelijoiksi. Suppeaan diakoniaan sisältyy oikeastaan kaikki se, mitä seurakunnissa tehdään diakoniatyönä, laajaan diakoniaan sitten kaikki seurakuntatyö. Tästä voi muotoilla pienen sloganin: Kirkolla on yksi missio mutta monia diakonioita. Tähän voi lisätä ruotsalaisen Erik Blennbergerin ajatuksen diakonian laajenevista kehistä, jossa ytimessä on diakoniatyö, mutta uloimalla kehällä kaikki maailman hyvät teot. Tässä tulkinna diakonia merkitsee hyvän tekemistä toiselle ja nimenomaan kaikkein heikoimmille.

Määritelmiä pakeneva diakonia

Diakonia pakenee määritelmiä ja muuntautuu moneksi. Se on olemukseltaan avaraa, mutta monet voimat ovat sitä yrittäneet kaventaa. Yksi sellainen oli suomalainen yhteiskunta 1900-luvun ensimmäisillä vuosikymmenillä. Ensin venäläisen sortopolitiikan ja sitten nuoren sisällissodan jälkeisen itsenäisen valtion hitaan sosiaalipolitiikan kehittämisen takia maaseudun diakonisseille kasautui paljon paineita. Kunnissa diakonissat olivat välttämättömät, ja niin opittiin ymmärtämään diakonia sairaanhoidoksi. Kaventava voima voi olla myös työyhteisökulttuuri, ammatillinen ajatus, koulutukseen vetoaminen tai yksinkertaisesti tietämättömyys.

Arjen diakoniatyössä sana diakonia ymmärretään kirjavasti, mutta ydin on yleensä sama. Siitä huolimatta tulkitseeko joku diakoniaa pietistisesti tai kirkon erityisen viran näkökulmasta, minä toivoisin, että diakonia olisi avaraa ja joustavaa. Otto Aarnisalo kehitti ilmauksia kuvaamaan niitä, joiden takia diakonia on: hädän ääripää, äänetön hätä, vähäväkisimmät ja pimennon puolella olevat. Kaikki ne ovat hienoja suomenkielisiä sanoja kuvaamaan marginalisoituja ja syrjäytettyjä, Helsingin kaupunkilähetyksen johtaja B.H. Päivänsalo käytti ilmaisua ”ne, jotka ovat liikaa maailmassa”. Kristillisen ihmiskäsityksen mukaan niitä ei ole, jotka olisivat liikaa ja syntyneet suotta, mutta silti heitä näyttää riittävän. Diakoniatyöntekijöiden jokapäiväinen tehtävä on johtaa kampanjaa niiden puolesta, jotka ovat liikaa maailmassa. Diakoniassa on aina kysymys ihmisestä. Diakonia on ihmiskeskeistä, koska se lähtee ihmisen tarpeesta, avun tarpeesta, heikkouden tunnustamisesta.

Diakonian historia on rajallisen ajattelun muuttuvaa historiallisuutta, läpi ajan kulkevia vaihtuvia ajatuksia. Kun diakonian ihanteena on antaa nöyrällä ja herkällä mielellä apua, kun ihminen on nähty raadollisimmillaan, sen kertomisessa ihmisyyks idealisoituu. Diakonisessa kohtaamisessa ja avun antamisessa ihminen on paljaimmillaan, avuttomimmillaan ja usein raadollisimmillaan, mutta kun siitä kerrotaan, kuva helposti idealisoituu ja muuttuu ikonin kaltaiseksi. Ikonista sanotaan, että se on ikkuna ikuisuuteen. Se on maalattu kuva, mutta se välittää paljon enemmän. Diakoninen kohtaaminen on mitä immanenttisin, siis erittäin maanpäällinen ja konkreettinen tapahtuma, mutta diakonian mieli välittää siihen transsendenssin.

Diakonia on olemuksellisesti uskontoa, mutta nimenomaan ja ennen kaikkea immanenttia. Se on äärellistä, äärellinen ihminen kohtaa siinä äärellisen ihmisen, joka on hädässä ja tarvitsee apua. Kahden äärellisen kohtaamisen motiivi on ääretön, transsendenssi, ja se avaa ikkunan ikuisuuteen. Diakonian äärellisyys, siis laupiaan samarialaisen ja tien viereen jätetyn ryöstetyn ja pahoinpidellyn kohtaaminen, paljastaa äärellisyyden ikuisen olemuksen. Diakonia on kristillisen uskon aktiivinen ja toimiva käsivarsi, joka kannattelee maailman haurasta rakennelmaa, etsii ihmistä ja rohkenee katsoa hänen haavaansa. Diakonia ei ota Jumalan paikkaa, mutta toimii Jumalan työtoverina tai käsivartena, teon evankeliumina.

Diakonia vastaa kysymykseen: Mitä minun tulee tehdä? Se koskee kaikkia. Siksi diakonia ei ole vain diakoniatyöntekijöiden, vaan koko seurakunnan ja kaikkien. Hyväntekeväisyydessä on aina riskinä, että apua tarvitsevat ovat

tärkeitä auttajille heidän oman auttamisen tarpeensa tai hyvyytensä osoittamisen takia. Silloin kun näin on, lähimmäisestä tulee väline, ja sitä pitää varoa.

Diakonia on kuitenkin oikein tekemistä ja sellaisena eettistä. Diakonia on myös aina humanistista, jos sen ajatellaan tarkoittavan ihmisen puolella olemista. Diakonia valitsee aina ihmisen puolustamisen, ja diakonian määritelmä ohjaa valitsemaan heikoimmat ja huono-osaisimmat.

Diakonia tänään ja huomenna

Nykypäivän diakonian työympäristöä ovat huono-osaiset missä hyvänsä, mutta yhä enemmän myös verkostojen maailman varjot, takapihat ja peräkammarit, missä se etsii yksinäisiä ja pyrkii luomaan yhteyksiä tavalla, johon digitaalisilla verkoilla ei yllätä. Moninaistuvan suomalaisen diakoniatyön löytöjä ajaltamme ovat uusi yhteisöllisyys ja konvivialiteetti, hyvä yhdessä eläminen. Matalan kynnyksen tilat, kohtaamiskahvilat, hävikkiruokaravintolat ja euron tavaratalot tuovat ihmisiä yhteen tasavertaisina. Tulijalle on tarjolla vastuuta ja vertaistukea.

Diakonia on modernin synnyttämä tulkinta lähimmäisenrakkaudesta. Siinä ihminen asettuu palvelijan paikalle – ”ottaa orjan muodon” – ja antaa apuaan pitemmän tai lyhemmän sitoumuksen mukaan. Näin nähtynä diakoniaa määrittää toimijuus, toimijan subjekti. Silti tärkeämpi on kohdattu lähimmäinen. Diakonia määrittyy ”minän” ja ”sinän” kohtaamisesta. Usein ajatellaan, että diakonian keskuksessa on kuitenkin apu, jonka lähimmäinen hätäänsä saa, ja se sitä ennen tapahtunut *diakoninen valinta*, diakonisen toimijan, diakoniatyöntekijän tai jonkun muun arvio siitä, että tätä lähimmäistä on autettava.

Diakonia on kuitenkin murroksessa. Kohtaaminen korostuu aiempaa enemmän, samalla toinen toisensa kohtaavien tasaveroisuus. Saaja auttaa antajaa enemmän kuin ennen. Syntyy yhteisöllisiä antamisen normeja. Tämä on jälkimoderni ilmiö, uutta yhteisöllisyyttä ja uutta diakoniaa, jossa kohtaamisen osapuolet eivät paikallistu yhtä selvästi subjektiksi ja objektiksi niin kuin ennen. Ihmisen ei tarvitse tulla hakemaan oikeutta itselleen niin nöyrästi kuin ennen, vaan hän tuntee itsellään olevan oikeuden.

Diakonia on elämän puolustamista ja elämän ajallisuuden puolustamista ja tarkastelua, sellaisena äärellistä ja immanenttia. Silti kristilliseen diakoniaan kuuluu ajan ylittävä näkökulma, transsendenssi. Diakoniassa äärellinen

ja ääretön kohtaavat kahden äärellisen kohtaamisessa. Sellainen kohtaaminen on sakramentaalinen, mistä kertoo ajatus lähimmäisestä sakramenttina ja jopa toisen Kristuksena. Diakonia on myös pragmatistista ihmisen kunnioittamista ja elämän vakavasti ottamista. Diakonia on uskon motivoimaa, mutta samalla hyvin käytännöllistä.

Diakonian teologia on kohtaamisen teologiaa. Se voisi olla sakramentaalisempaa kuin mitä se useimmiten on. Kahden äärellisen kohtaamisessa ääretön on läsnä. Transsendenssi ei tietenkään ole kirkolle hankala asia, Jumalan läsnäolosta ja vaikutuksesta saarnataan joka päivä. Jumala on armo, lohdutus, siunaus ja johdatus. Näissä ilmauksissa Jumala tulee ihmistä kohti ikään kuin ylhäältä. Lähimmäinen toisen Kristuksena on horisontaalinen ajatus, sinä olet vierellä.

Diakonia on elämän vakavasti ottamista ja moraalialia, oikein tekemistä, Oikea diakoninen valinta on valita se, minkä jokainen ihminen tietää sisimmässään oikeaksi, mutta mitä hän ei läheskään aina valitse. Juuri se tekee diakonian raskaaksi, se edellyttää moraalista oikeaa, samalla myös moraalisenä esikuvana olemista. Vanhassa diakonissakulttuurissa tiedettiin kilvoittelusta ja nöyrän kuuliaisuuden ihanteesta liikaakin. Hyveen voi kuitenkin panna harjoitukseen.

Vaikka kohtaamisen sanotaan nykyaikana korostuvan, diakonia ei ole vain kohtaamista. Diakonia ei ole myöskään vain yhteisöllisyyden ja osallisuuden edistämistä, vaikka se onkin tärkeää. Samoin diakonia ei ole vain avustamista ja auttamista, vaikka se on hyvin paljon niitäkin. Diakonia on myös hyvin paljon myös yhteiskunnallista vaikuttamista, jotta epäoikeudenmukaisuutta ja sortoa synnyttäviä rakenteita purettaisiin. Tämä diakonian näkökulma on universaali, se koskee koko maailmaa. Se ei ole vain virkatehtävä ja virkadiakonian asia, jonka voi jättää taakseen, kun työpäivä loppuu, vaan se on kristityn diakonista asennetta, elämän ottamista vakavasti. Se ei lopu koskaan, niin kauan kuin elämää on.